

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (209) січень 2023

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал “Молодь і ринок” внесений до переліку наукових фахових видань України (категорія “Б”) у галузі педагогічних наук: 011 – Освітні педагогічні науки, наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886 (додаток 4). Спеціальності: 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта, наказ МОН України від 24.09.2020 № 1188 (додаток 5).

Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №12270–1154 ПР від 05.02.2007 р.

ISSN 2308-4634 (Print) “Молодь і ринок” індексується у таких базах даних: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2018: 80.20; ICV 2019: 85.80; ICV 2020: 82.12; ICV 2021: 85.55)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.1/209.2023>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Микола ГАЛІВ – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Іван БАХОВ – д.пед.н., проф., Міжрегіональна академія управління персоналом

Наталія БИШЕВЕЦЬ – к.пед.н., Національний університет фізичного виховання і спорту України

Галина БЛАВИЧ – д.пед.н., проф., ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Ірина ЗВАРИЧ – д.пед.н., проф., Київський національний торговельно-економічний університет

Микола ПАНТЮК – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Тетяна ПАНТЮК – д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Лукаш ТОМЧИК – д.соц.н. (педагогіка), Педагогічний університет в Кракові, Польща

Надія Лаура СЕРДЕНЦЮК – к.пед.н., Сучавський університет імені Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія)

Даніель УОЛЛЕР – д.філос.н., Університет Центрального Ланкаширу (м. Престон, Великобританія)

Марія ЧЕПІЛЬ – д.пед.н., проф., академік АНВО України, Заслужений діяч науки і техніки України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Олександра ЯНКОВИЧ – д.пед.н., проф., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; д.таб.літ., проф., Куявсько-Поморська вища школа (м. Бидгош, Польща)

Адреса редакції: Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

Тел., +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; веб-сайт: <http://mir.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету
(протокол № 2 від 26.01.2023 р.)

Посилання на публікації “Молодь і ринок” обов’язкові

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Youth & market

MONTHLY SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL JOURNAL

№ 1 (209) January 2023

Published since February 2002

UDC 051 The journal “Youth and market” is included into the list of scientific professional publications of Ukraine (**category “B”**) in the field of pedagogical sciences: 011 – Educational, pedagogical sciences, the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 02.07.2020 No. 886 (Appendix 4). Specialties: 012 – Preschool education; 013 – Primary education; 014 – Secondary education (due to subject specializations); 015 – Professional education (according to specializations); 016 – Special education, order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 09.24.2020 No. 1188 (Appendix 5).

Founder and published: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Ivan Franko Str., 24, Drohobych, Lviv Region, Ukraine, postal code 82100
The journal is registered in the Ministry of Justice of Ukraine
Published State registration license: Series KB № 12270–1154 IIP since 05.02.2007

ISSN 2308-4634 (Print) “Youth and market” is indexed in such databases: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2018: 80.20; ICV 2019: 85.80; ICV 2020:82.12; ICV 2021: 85.55)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.1/209.2023>

EDITORIAL BOARD

Head editor: Mykola HALIV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

EDITORIAL BOARD MEMBERS

Ivan BAKHOV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Interregional Academy of Personnel Management*

Nataliya BYSHEVETS – *Candidate of Pedagogic Sciences, National University of Physical Education and Sports of Ukraine*

Halyna BILAVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., SHEE “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”*

Iryna ZVARYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Kyiv National University of Trade and Economics*

Mykola PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Tetyana PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Lukasz TOMCZYK – *Doctor of Social Sciences (Pedagogic), Pedagogical University of Cracow, Poland*

Nadia Laura SERDENCUC – *Candidate of Pedagogic Sciences, Stefan cel Mare University from Suceava (Romania)*

Daniel WALLER – *Doctor of Philosophy Sciences, University of Central Lancashire (Preston, UK)*

Mariya CHEPIL – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Oleksandra YANKOVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University*

Editorial office: Ukraine 82100, Lviv region, Drohobych, Ivan Franko, 24 str,

Tel. +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; website: <http://mir.dspu.edu.ua>

Recommended for publication by Academic Council of Drohobych State Pedagogical University
(protocol № 2, 26.01.2023)

Links to the publication of “Youth and market” obligatory

Edition reserves the right to shrink and correct the matter. Articles signed by author express their own point of view.

Authors of publications are responsible for the accuracy of facts, quotations, private names, geographical names, statistics etc.

Молодь і ринок

№ 1 (209) січень 2023

ЗМІСТ

Микола Пантюк, Ірина Садова, Соломія Ілляш Індивідуальна програма розвитку учня з особливими освітніми потребами	7
Микола Галів Реферати галицьких учителів про виховання характеру дітей (1920 р.): джерелознавча дескрипція	12
Ірина Андросчук Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні	17
Тетяна Кристопчук, Уляна Щегловська Характеристика базових понять дослідження медіаосвіти в освітньому просторі дошкільного закладу в Австрії	22
Леонід Оршанський, Михайло Погорєлов, Владислав Павленко Формування готовності майбутніх учителів технологій до творчої технічної діяльності: теоретико-прогностичний аспект	27
Галина Білавич, Марія Багрій, Наталія Гречаник Підготовка фахівців до здійснення неперервної економічної освіти дітей, юнацтва та господарсько-економічного просвітництва дорослих у Західній Україні (кінець XIX – початок 40-х рр. XX ст.)	33
Юлія Колісник-Гуменюк Особливості професійної художньо-педагогічної підготовки майбутніх фахівців художнього профілю	39
Володимир Ковальчук Роль педагогічної практики в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя	44
Ганна Товканець Сімейна форма навчання як альтернативна освіта в українському освітньому просторі	49
Юрій Пелех, Мирослава Філоненко, Зоя Шевців Теоретико-методична підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії в освіті: формування інклюзивної компетентності	53
Оксана Шквир, Ірина Гайдамашко, Галина Дудчак, Наталія Казакова, Наталія Сівак Формування оцінювально-аналітичної компетентності майбутніх учителів початкових класів	58
Михайло Медвідь, Віталій Криворучко Удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів військових частин (підрозділів) з охорони громадського порядку Національної гвардії України	64
Тамара Бондар, Олена Пинзенник Сучасні підходи до формування фахової компетентності вихователів закладів дошкільної освіти	69
Галина Ткачук, Марія Медведєва ІКТ як засіб формування інформаційно-цифрової компетентності студентів педагогічних університетів	74
Тетяна Благова Хореографічна освіта в Україні у структурі спеціалізованих навчальних закладів 20-х рр. XX ст.	81

Іван Білосевич, Марія Олексюк, Григорій Сапожник, Олександр Омельчук Проблема екологічних наслідків в Україні від російської агресії в розрізі освітнього компоненту “Безпеки життєдіяльності” для ЗВО	88
Сергій Савчук, Олександр Кирієнко, Галина Безверхня, Вікторія Цибульська Залежність структури змагальної діяльності легкоатлетів-спринтерів від рівня розвитку основних сторін їхньої спеціальної підготовленості	93
Лілія Дмитрук, Оксана Волошина Аспекти формування професійних компетенцій у студентів закладів вищої освіти нефілологічного профілю	98
Уляна Борис Шкільне краєзнавство в Україні: витоки становлення та особливості розвитку за умов викликів сьогодення	104
Людмила Петрук Самостійна робота студентів у контексті формування професійних компетентностей майбутніх учителів	108
Олег Павленко Організація освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв’язку	113
Ольга Стрілець Професійний саморозвиток майбутнього вчителя образотворчого мистецтва	120
Оксана Попович Дослідження емоційно-мотиваційного компонента підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку (констатувальний етап)	125
Тетяна Дорош, Олена Турукіна Організація освітнього процесу майбутніх учителів музики в умовах війни	132
Надія Ростикус, Галина Бойко, Леся Зозуля Батьківська школа як спосіб формування готовності батьків до навчання їхньої дитини в початкових класах	136
Ярослава Бардашевська Інноваційний професійно-педагогічний потенціал сучасного музичного керівника	140
Наталія Матвєєва, Назар Ткачшин, Іван Ярошко Аспекти духовного розвитку учнів з особливими освітніми потребами	145
Тетяна Осадченко Теоретичні аспекти формування професійної готовності майбутніх тренерів з легкої атлетики до роботи із дітьми з порушенням опорно-рухового апарату	149
Юлія Роїк Професійна підготовка фахівців з етнодизайну кераміки: аналіз науково-педагогічних джерел	153
Мирослава Газдик Структура, компоненти, критерії сформованості професійної компетентності майбутніх операторів з обробки інформації та програмного забезпечення	158
Оксана Лемак Актуалізація поезії українських митців Закарпаття 20–30-х рр. ХХ ст. у контексті сучасних викликів національно-патріотичного виховання	163
Дмитро Храпач Інструментарій оцінювання сформованості техніко-технологічної компетентності бакалаврів професійної освіти за спеціалізацією “Транспорт”	167

Youth & market

№ 1 (209) January 2023

CONTENTS

Mykola Pantiuk, Iryna Sadova, Solomiya Ilyash Individual development program for a student with special educational needs	7
Mykola Haliv Essays of Galician teachers on the education of the children character (1920): description of the sources	12
Iryna Androshchuk The latest trends in Ukraine's education development	17
Tetiana Krystopchuk, Ulyana Shchegovska Characteristics of the basic concepts of media education research in the educational space of a preschool in Austria	22
Leonid Orshanskyi, Mykhailo Pogorelov, Vladyslav Pavlenko Formation of readiness of future teachers of technology for creative technical activity: theoretical and prognostic aspect	27
Halyna Bilavych, Mariya Bahriy, Nataliia Hrechanyk Training of specialists to provide continuous economic education of children, youth and economic education of adults in Western Ukraine (late 19th – early 1940s)	33
Yuliia Kolisnyk-Humeniuk Features of the professional art and pedagogical training of future specialists in the art profile	39
Volodymyr Kovalchuk The role of pedagogical practice in the process of professional training of the future teacher	44
Hanna Tovkanets Family education as an alternative within the Ukrainian educational space	49
Yurii Pelekh, Myroslava Filonenko, Zoia Shevtsiv Theoretical-methodical training of future specialists in sociological specialties for work in the conditions of educational inclusion: formation of inclusive competence	53
Oksana Shkvyr, Iryna Haidamashko, Halyna Dudchak, Natalia Kazakova, Natalia Sivak Formation of evaluation and analytical competence of the future primary school teachers	58
Mykhailo Medvid, Vitalii Kryvoruchko Improvement of the professional training of future officers of the public order protection military units (subunits) of the National Guard of Ukraine	64
Tamara Bondar, Olena Pynzenyk Modern approaches to the formation of professional competence of educators of preschool educational institutions	69
Halyna Tkachuk, Mariia Medvedieva ICT as a tool for forming the information and digital students' competence in pedagogical universities	74
Tetiana Blahova Chorographic education in Ukraine in the structure of specialized educational institutions of the 20s of the XX century	81

Ivan Bilosevych, Mariia Oleksiuk, Hryhorii Sapozhnyk, Oleksandr Omelchuk The problem of environmental consequences in Ukraine from Russian aggression in the section of the educational component “Safety of livelihoods” for high schools	88
Serhei Savchuk, Aleksandr Kiriyenko, Halyna Bezverkhnia, Victoriia Tsybulska The dependence of the structure of the competitive activity of athletes-sprinters on the level of development of the main aspects of their special training	93
Liliia Dmytruk, Oksana Voloshyna Aspects of forming professional competences of non-linguistic students at higher education institutions	98
Uliana Borys School local studies in Ukraine: origins of formation and features of development under the conditions of today’s challenges	104
Liudmyla Petruk Independent work of students in the context of the formation of professional competencies of future teachers	108
Oleh Pavlenko Organization of the educational process in higher military education institutions regarding the formation of managerial competence of future communication units officers	113
Olha Strilets Professional self-development of the future fine art teachers	120
Oksana Popovych The researches of the emotional and motivational component of training of future educators of children of early age (the ascertaining stage)	125
Tetiana Dorosh, Olena Turukina Organization of the educational process of future music teachers in wartime	132
Nadiya Rostykus, Halyna Boiko, Lesya Zozulya Parents’ school as a way to form parents’ readiness for their children’ education in primary school	136
Yaroslava Bardashevskia Innovative professional and pedagogical potential of the music director’s	140
Nataliia Matveieva, Nazar Tkachyshyn, Ivan Yaroshko Aspects of spiritual development of students with special educational needs	145
Tetiana Osadchenko Theoretical aspects of professional formation of readiness of future athletics coaches to work with children with disorders of the musculoskeletal system	149
Yulia Roik Professional training of specialists in the ethno-design of ceramics: analysis of scientific and pedagogical sources	153
Myroslava Gazdyk Structure, components, criteria of professional competence formation of future information processing and software operators	158
Oksana Lemak Actualization of the poetry of the Ukrainian artists of Transcarpathia in 20–30-th XX centuries in the context of modern challenges of national patriotic education	163
Dmytro Khrapach Assessment tools of the formation of technical and technological competence of bachelors of vocational education in the “Transport” major	167

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

13. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в національній школі. Івано-Франківськ, 2002. 110 с.

14. Франко І. Галицьке краєзнавство. *Зібрання творів у 50-ти томах*. Київ: Наукова думка. Т. 46. Кн. 2. С. 116–150.

REFERENCES

1. Bilavych, H. & Savchuk, B. (1998). *Tovarystvo "Ridna shkola" (1881–1939 rr.)* [Society "Ridna shkola" (1881–1939)]. Ivano-Frankivsk, 205 p. [in Ukrainian].

2. Holubko, V., Kacharaba, S. & Serediak, A. (2005). *Istorychne kraieznavstvo* [Historical local history]. *Tutoria*. Part. I. Lviv, 130 p. [in Ukrainian].

3. Doletska, S.V. (2011). *Patriotychne vykhovannia molodshykh shkolariv u protsesi kraieznavchoi roboty* [Patriotic education of younger schoolchildren in the process of local history work]. Luhansk, 20 p. [in Ukrainian].

4. Zhupanskyi, Ya. & Krul, V. (1994). *Pro ob'ekt i predmet vyvchennia natsionalnoho kraieznavstva* [About the object and subject of studying national local history]. *Local history*. No. 2. pp. 15–20. [in Ukrainian].

5. Ivano-Frankivskiyi oblasnyi derzhavnyi tsentr turizmu i kraieznavstva uchnivskoi molodi [Ivano-Frankivsk Regional State Center of Tourism and Local History for Students]. Available at: <http://tourismcenter.if.ua/> [in Ukrainian].

6. Kostrytsia, M.Yu. & Oboznyi, V.V. (1995). *Shkilna kraieznavcho-turystychna robota* [School work on local history and tourism]. Kyiv, 223 p. [in Ukrainian].

7. Losiuk, P. (2007). *Rehionalnyi etnografichnyi komponent u suchasni shkoli (na prykladi Hutsul'skoho rehionu)* [Regional

ethnographic component in a modern school (on the example of the Hutsul region)]. Sniatyn, 158 p. [in Ukrainian].

8. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity* [National doctrine of education development]. Available at: http://schoolchem.ho.ua/ZavKab/NormD/1_7_nac_doktryna.pdf [in Ukrainian].

9. Pelypeiko, I. (1998). *Mii ridnyi kraj: pryroda, hospodariuvannia, naselennia Hutsulshchyny* [My native land: nature, management, population of Hutsul region]. Kosiv, 112 p. [in Ukrainian].

10. Prokopchuk, V.S. (2010). *Shkilne kraieznavstvo* [School local history]. *Tutorial*. (Ed.). P.T. Tronko; Kyiv; Kamianets-Podil'skyi, 240 p. [in Ukrainian].

11. Prus, I.T. (1984). *Kraieznavcha robota v shkoli* [Local history work at school]. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].

12. Skul'skyi, R. (1997). *Mistse ta pryznachennia ukrainoznavstva, narodoznavstva, hutsulshchynoznavstva u navchalno-vykhovnomu protsesi shkoly* [The place and purpose of Ukrainian studies, folk studies, and Hutsul studies in the educational process of the school]. *Hutsul school*. No. 1 (6). pp. 51–53. [in Ukrainian].

13. Trefiak, Ya. (2002). *Metodyka kraieznavchoi roboty v natsionalni shkoli* [Methodology of local history work in the national school]. Ivano-Frankivsk, 110 p. [in Ukrainian].

14. Franko, I. (1986). *Halytske kraieznavstvo* [Galician local history]. *Collection of works in the 50s*. Kyiv, Vol. 46. Book 2. pp. 116–150. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.12.2022

УДК 378.041-057.875 (072)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.273460>

*Людмила Петрук, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглянуто питання змісту, методів та форм організації і контролю самостійної роботи студентів як однієї з важливих складових навчальної діяльності у вищих закладах освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання. Проаналізовано різні підходи до з'ясування суті поняття "самостійна робота студентів". Закцентовано увагу на аналізі змісту форм та методів цієї роботи на прикладі вивчення педагогічних дисциплін. Визначені необхідні уміння та навички, які потрібно сформувати у студентів у набутті наукових знань самостійно; сфокусовано увагу на їх взаємозв'язку з формуванням професійних компетентностей майбутніх учителів.

Ключові слова: вища освіта; педагогічна освіта; самостійна робота студентів; навчально-пізнавальна діяльність; педагогічна компетентність; професійна компетентність.

Рис. 1. Таб. 1. Літ. 9.

*Liudmyla Petruk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Pedagogy, Educational Management and Social Work Department
Rivne State University of the Humanities*

INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE TEACHERS

Since the introduction of the credit-modular system of education in higher educational institutions of Ukraine, a significant part of the educational material has been given for independent study by students. The recommended norms are from 1/3 to 2/3 of the total amount of study time. However, the analysis of modern psychological and pedagogical research on this issue allows us to conclude that students (50%) and educators (30%) are not ready for high-quality organization and conduct of educational work.

To successfully perform the tasks, the student must have certain skills and abilities in the assimilation of scientific knowledge, namely: reading for different purposes, working with primary sources, searching for the necessary information, using

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

reference books, taking notes, compiling card indexes, highlighting the main thing in the process of listening, formulating their thoughts briefly and concisely; the ability to analyse and classify phenomena, conclude, and set tasks independently.

An integral part of the organization of independent work is the monitoring and evaluation of its results, which aims to provide student-teacher feedback and draw certain scientific and methodological conclusions based on this. The most effective forms of control turned out to be: verification of written tasks, oral surveys, based on the notes interviews, control work, colloquium, solving of test tasks, and pedagogical tasks.

The main pedagogical competence of the future pedagogue is to combine the theoretical and practical readiness of the future specialist to conduct pedagogical activities. This competence is concretized by a number of the following professional competencies, namely: informational, communicative, productive, moral, psychological, subject, social, mathematical, ability to self-development and self-education, as well as by personal qualities of the educator.

Keywords: higher education; pedagogical education; independent work of students; educational and cognitive activity; pedagogical competence; professional competence.

Постановка проблеми. Провідну роль у реформуванні сучасної освіти належить вищій школі, позаяк вона покликана забезпечувати підготовку фахівців різних ланок освіти: середня школа, ліцей, гімназія, коледж. Реалії сьогодення вимагають такої моделі педагогічної освіти, яка поєднала б у собі потреби суспільства й індивідуально-психологічні якості особистості. Тому вектор модернізації сучасної освіти спрямований на формування фахівця, здатного швидко пристосовуватися до змінних умов і ситуацій на ринку праці, нових вимог до професійної діяльності. Працівники віддають сьогодні перевагу людям, які вміють вчитися самостійно, досягати поставленої мети, знаходити і використовувати необхідну інформацію, працювати з різними джерелами інформації, підвищувати свій професійний рівень, перекваліфікуватися. Щоб успішно зреалізувати намірені завдання в царині підготовки майбутніх фахівців освітньої сфери, варто зацентувати увагу на такій невід'ємній складовій частині навчального процесу, як самостійна робота її здобувачів. З часу впровадження кредитно-модульної системи навчання у закладах вищої освіти України значна частина навчального матеріалу виносить на самостійне опрацювання студентами. Рекомендовані норми міністерства освіти і науки України становлять від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Це є свідченням того, що самостійна робота студентів під керівництвом викладача розглядається як важливий резерв у формуванні їхніх майбутніх професійних компетентностей. Однак аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень з означеної проблематики дозволяє зробити висновок про недостатню готовність студентів (50 %) і викладачів (20 %) до якісної організації та проведення цього напрямку навчальної роботи.

Аналіз основних досліджень. У дослідженнях вчених розглядаються два підходи щодо з'ясування суті поняття "самостійна робота". З одного боку, самостійна робота розглядається як вид навчального заняття поряд з лекцією, семінаром чи практичним заняттям, суттєвими ознаками якої є: обов'язковість виконання у відведений за розкладом день і час; робота без посередньої участі викладача, але з обов'язковістю її контролю І. Прокопенко, І. Шайдур, Л. Клименко, П. Шпак За іншим твердженням само-

стійна робота охоплює всю інтелектуально-пізнавальну діяльність студента, пов'язану з виконанням певних видів навчальних завдань А. Козак, О. Малихін [5]. Незважаючи на певні розбіжності у трактуванні цього поняття, вчені єдині в думці, що самостійна робота має базуватися на педагогічних і психологічних закономірностях, детермінуватися змістом, методами та формами, а також врахуванням індивідуальних типологічних особливостей студентів. Саме такий підхід дає можливість комплексно впливати на процес засвоєння студентами навчального матеріалу та формувати певні особистісні характеристики.

Проблемі професійних компетенцій та компетентностей учителів в українській педагогічній науці присвячено багато наукових розвідок, які стосуються трактування суті та змістового наповнення цих понять О. Афанасьєв, Л. Базиль, М. Головань, Л. Болтов, Т. Гудкова, І. Якименко, В. Якименко, А. Теплицька та ін. Зокрема вченими розмежовуються поняття "педагогічна компетентність" та "професійна компетентність". Так, поняття "педагогічна компетентність" поєднує у собі теоретичну та практичну готовність майбутнього фахівця до здійснення педагогічної діяльності, а "професійна компетентність" конкретизується низкою таких компетентностей, як: інформаційна, комунікативна, продуктивна, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична, автономізаційна, особисті якості учителя. Виходячи із важливості й актуальності цього питання у педагогічній науці з'явився термін "компетентнісний підхід", "компетентнісно орієнтована освіта" [4; 6]. Так, дослідник Л. Базиль розмежовує поняття "компетенція" і "компетентність" хоча вони мають синонімічний зв'язок. Об'єктивні умови і сфера діяльності особистості формують компетенції, а особистісні якості людини є основою формування її майбутніх компетентностей [1]. Переважна більшість вчених також трактують поняття "компетентність" саме через особистісні якості.

Уважаємо, що логічно та раціонально побудована система з організації самостійної роботи студентів у закладі вищої освіти є серйозним підґрунтям для формування професійних компетентностей майбутніх учителів, а основні уміння і навички само-

стійної роботи, які набуває студент стають у подальшому базовими для продовження їх самоосвіти, бо, як стверджує академік С. Гончаренко, що “Самоосвіта – це освіта, яка набувається у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі” [3]. Як аксіома, у суспільстві домінує думка про те, що учитель, який перестає працювати над своїм розвитком, не бере участі в інноваційній діяльності, не є суб’єктом педагогічної діяльності. Інакше кажучи немає творчості – немає учителя. Нами було проведено опитування випускників нашого університету (вчителі історії, 50 осіб), які мали педагогічний стаж не більше 10 років. Тема опитування була такою: “Як швидко ви адаптувалися у школі і включилися у самостійну діяльність?”. Лише 25 % з них відповіли, що без проблем включилися у самостійну педагогічну роботу. Це свідчить, що такі базові компоненти їх професійних компетентностей, як: здатність працювати самостійно без постійного керівництва, брати на себе відповідальність, виявляти ініціативу, помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення, приймати рішення на основі власних суджень, проявляються дуже рідко. Серед учасників експерименту лише 20 % молодих учителів зуміли пройти атестацію на предмет підвищення їх кваліфікаційного рівня у термін до п’яти років педагогічної роботи.

Метою даної статі є: проаналізувати зміст, методи та форми організації і контролю самостійної роботи студентів у контексті сучасної моделі формування професійних компетентностей учителів, зацентрувавши увагу на їх органічному взаємозв’язку.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота як один із видів навчально-пізнавальної діяльності студента виконує три основні функції: навчальну, пізнавальну, контрольню-корегувальну. Вона охоплює три етапи: 1) підготовка студента до виконання завдання (теоретична, психологічна, організаційно-методична, матеріально-технічна); 2) безпосереднє виконання навчального завдання; 3) аналіз виконаного завдання, кожен з яких є важливим. До прикладу: теоретична готовність передбачає застосування студентом попередньо здобутих знань; психологічна – наявність стійких мотивів до виконання того чи того завдання; практична – здатність оптимально планувати самостійну роботу, використовуючи лекції, підручники, посібники, довідники; організаційно-методична та матеріально-технічна – вимагає забезпечення студента літературою (методичними рекомендаціями, науковими посібниками), інформаційно-комп’ютерною базою. На етапі безпосереднього виконання завдання важливими є мобілізація таких механізмів пізнання, як відчуття, сприймання, увага, мислення, а також особистісних якостей: цілеспрямованості, наполегливості, відповідальності,

глибокої вмотивованості. Завершальний етап виконання самостійного завдання полягає в аналізі та оцінці (самооцінці) самим студентом якості затрачених зусиль і часу на виконання поставленого завдання.

Організація самостійної роботи передбачає дотримання двох базових вимог: 1) розвиток мотиваційної установки студентів, метою якої є вироблення у них об’єктивної потреби у постійному розумовому розвитку; 2) поступове нарощування складності завдань і доведення їх до потрібного рівня. Дотримання цих вимог робить самостійну роботу більш ефективною, викликає зацікавлення у тих, хто навчається, та інтерес до вивчення навчальної дисципліни.

Провідну роль в організації самостійної роботи виконує викладач, як оскільки його функція полягає в керуванні, організації і контролі за відбором змісту методів, прийомів та форм цієї роботи. Ядром самостійної роботи є визначення і чітке формулювання педагогом певного кола завдань, які обумовлюють цей процес. Зміст завдань визначає викладач, виходячи з дидактичної мети, яку потрібно досягти: пошук нових знань, їх осмислення і закріплення; формування практичних навичок; систематизація знань, їх перевірка тощо. Завдання можуть бути різного характеру: від репродуктивних до творчих. Вищим балом оцінюється творче завдання, бо воно містить у собі пізнавальні труднощі, видимі межі відомого і невідомого, викликає у студента незадоволеність тим запасом знань, які у нього є, а це сприяє розвитку творчих здібностей, формує здатність реально оцінювати педагогічну дійсність.

Методика організації самостійної роботи на прикладі вивчення педагогічних дисциплін включає у себе такі завдання: формування у студента педагогічного мислення; оволодіння базовими педагогічними поняттями, генезисом їх розвитку, а також оволодіння технологією прийняття самостійних рішень. Основними її формами є: робота з підручниками; словниками; довідниками; нормативними документами; конспектування фундаментальних праць з історії педагогіки, підготовка рефератів, доповідей; розв’язання ситуативних педагогічних завдань; складання коротких довідок з біографії видатних педагогів; розробка міні-навчальних проєктів; складання порівняльних таблиць на кшталт: “Порівняльні аспекти народної та наукової педагогіки”, “Порівняльна характеристика вимог до професійних компетентностей учителів у зарубіжних країнах та в Україні”, складання тлумачних словників та добірка матеріалів за певними напрямками, написання творчих робіт на педагогічну тематику (“Як я уявляю свою майбутню професію”); розв’язання тестових завдань, презентація результатів самостійної навчально-пізнавальної діяльності (див. табл. 1). Технологія виконання самостійних завдань багато в

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

чому залежить від того, наскільки студент має достатньо сформовані певні уміння та навички, для опанування науковим знанням самостійно, а саме: читання з різною метою, робота з першоджерелами, пошук необхідної інформації, користування довідниками, конспектування, складання картотек, виокремлення головного в процесі слухання, формулювання власних думок коротко і стисло; здатність аналізувати та класифікувати педагогічні явища і

процеси, робити висновки, самостійно ставити завдання. Аналіз змісту та завдань самостійної роботи студентів на прикладі вивчення педагогічних дисциплін, показав, що ефективність її зростає при дотриманні таких умов: введення до змісту роботи завдань, які моделюють майбутню професію та завдань підвищеної складності; своєчасний контроль з боку викладача; урізноманітнення форм та методів роботи.

Таблиця 1

Структурно-логічні компоненти самостійної роботи студентів (на прикладі вивчення педагогічних дисциплін)

Цільовий компонент
<p>Завдання: <i>Оволодіння базовими педагогічними поняттями; формування власних думок коротко і стисло; аналіз та класифікація педагогічних явищ і процесів; самостійно ставити завдання; проявляти ініціативу; виявляти проблеми та шукати шляхи їх вирішення; приймати рішення на основі власних суджень; робити висновки.</i></p>
↕
Діяльнісний компонент
<p>Види навчальної діяльності: <i>Робота з підручниками, словниками, довідниками, інтернет ресурсами, нормативними документами з питань освіти, школи і виховання; конспектування фундаментальних праць з історії педагогіки; складання коротких біографічних довідок про життя і творчість видатних педагогів; підготовка рефератів та здійснення їх реферативних оглядів; складання порівняльних таблиць; складання тлумачних словників з окремих тем; складання тезис-конспектів; написання творчих робіт на педагогічну тему; складання міні-навчальних проектів; підготовка фіксованих виступів (доповідей); презентація результатів самостійної навчальної діяльності.</i></p>
↕
Контрольно-оцінний компонент
<p>Форми контролю: <i>Усне опитування (фронтальне та індивідуальне); перевірка письмових робіт; співбесіда по конспекту; контрольна робота; колоквіум; розв'язання тестових завдань; аналіз педагогічних ситуацій; розв'язання педагогічних задач.</i></p>

Невід'ємною складовою частиною в організації самостійної роботи, є контроль та оцінювання її результатів, що має на меті забезпечити зворотний зв'язок "студент – викладач" і зробити на основі цього певні науково-методичні висновки. Найбільш ефективними формами контролю виявилися: перевірка письмових завдань, усне опитування, співбесіда по конспекту, контрольна робота, колоквіум, розв'язання тестових завдань та педагогічних задач.

майбутнього педагога, полягає у поєднанні теоретичної та практичної готовності майбутнього фахівця до здійснення педагогічної діяльності. Означена компетентність конкретизується низкою наступних професійних компетентностей, а саме: інформаційна, комунікативна, продуктивна, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична, здатність до саморозвитку і самоосвіти, а також особистісні якості вчителя. Цей взаємозв'язок можна показати наступним рисунком:

Як відомо, основна педагогічна компетентність

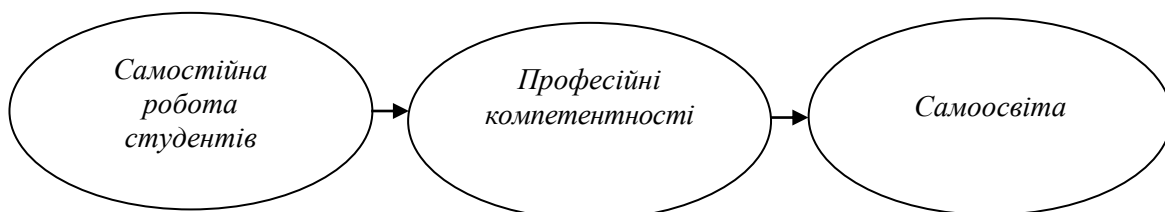

Рис. 1. Взаємозв'язок понять "самостійна робота студентів", "професійні компетентності", "самоосвіта"

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Уважаємо, що означені вище професійні компетентності майбутнього учителя успішно формуватимуться при раціональній організації і здійсненні такої важливої складової частини навчального процесу у вищій школі, як самостійна робота студентів.

Дослідження з означеної проблеми дають підставу зробити висновок що ті уміння і навички, які набуває студент у вищій самостійно в подальшому стають базовими у формуванні їхніх професійних компетентностей. Майбутній учитель повинен лише зуміти їх успішно використати у своїй професійній діяльності. Подальші наукові розвідки з досліджуваної проблеми вбачаємо у виробленні більш досконалих критеріїв щодо оцінювання самостійної роботи студентів; використання можливостей дистанційного навчання і сучасних комп'ютерних технологій в організації цього виду діяльності; вивчення чітких схем взаємозв'язку самостійної роботи студентів з формуванням їхніх професійних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базиль Л.О. Сутність літературознавчої компетентності вчителя – філолога в контексті парадигмальних змін у системі освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2015. III (22), Issue 45. С. 6–13.
2. Бібік Н.М. Компетентністний підхід: рефлексивний аналіз застосування / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ, 2004. С. 45–50.
3. Гончаренко С. Український педагогічний-енциклопедичний словник. Рівне: Видавництво "Волинські обереги", 2011. 552 с.
4. Красильнікова О. Компетентністний підхід, як основа філософії освіти. Вісник КНТЕУ. 2018. № 1. С. 147–168.
5. Малихін О.В. Формування у майбутніх вчителів потреби в професійній самоосвіті: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харківський державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. Харків. 2000.
6. Пометун І.О. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: "К.І.С.", 2004. С. 15–24.
7. Самостійна робота студентів: навчальний посібник / за заг. ред. І.Ф. Прокопенко. Харків: Колегіум, 2006. 224 с.
8. Теплицька А. Науково-теоретичний аспект професійної компетентності: українська наукова школа. *Молодь*

і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2018. № 10 (165). С. 41–46.

9. Шайдур І.А. Самостійна робота студентів педагогічних університетів на основі індивідуально-орієнтованого підходу: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 22 с.

REFERENCES

1. Bazyl, L.O. (2015). Sutnist literaturoznavchoi kompetentnosti vchytelia – filoloha v konteksti paradyhmalnykh zmin u systemi osvity [The essence of literary competence of a philologist teacher in the context of paradigmatic changes in the education system]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (22), Issue 45, pp. 6–13. [in Ukrainian].
2. Bibik, N.M. (2004). Kompetentnistnyi pidkhid: refleksivnyi analiz zastosuvannya [Competence approach: reflexive analysis of application]. (Ed.). O.V. Ovcharuk. Kyiv, pp. 45–50. [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S. (2011). Ukrainskyi pedahohichnyi-entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical and encyclopedic dictionary]. Rivne, 552 p. [in Ukrainian].
4. Krasilnikova, O. (2018). Kompetentnistnyi pidkhid, yak osnova filosofii osvity [Competency approach as the basis of the philosophy of education]. *Bulletin of KNTEU*. No. 1. pp. 147–168. [in Ukrainian].
5. Malykhin, O.V. (2000). Formuvannya u maibutnikh vchyteliv potreby v profesiinii samoosviti [Formation of future teachers' need for professional self-education]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv State Pedagogical University named after H. Skovoroda. Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Pometun, I.O. (2004). Teoriia ta praktyka poslidovnoi realizatsii kompetentnistnoho pidkhodu v dosvidi zarubizhnykh krain [Theory and practice of consistent implementation of the competence approach in the experience of foreign countries]. (Ed.) O.V. Ovcharuk. Kyiv, pp. 15–24. [in Ukrainian].
7. Samostiina robota studentiv [Independent work of students: study guide]. (Ed.). I.F. Prokopenko. Kharkiv, 224 p. [in Ukrainian].
8. Teplytska, A. (2018). Naukovo-teoretychnyi aspekt profesiinoi kompetentnosti: ukrainska naukova shkola [Scientific and theoretical aspect of professional competence: Ukrainian scientific school]. *Youth and market*. Monthly scientific and pedagogical magazine. Drohobych, No. 10 (165). pp. 41–46. [in Ukrainian].
9. Shaidur, I.A. (2003). Samostiina robota studentiv pedahohichnykh universytetiv na osnovi indyvidualno-orientovanoho pidkhodu [Independent work of students of pedagogical universities based on an individually-oriented approach]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 22 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.01.2023

“Недостатньо тільки отримати знання; їх треба застосувати. Недостатньо тільки бажати; треба діяти”.

*Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет*

